

Sygn. akt I ACa 1369/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 listopada 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Marzanna Góral

Sędziowie: SA Beata Byszewska (spr.)

SO del. Zuzanna Adamczyk

Protokolant: sekretarz sądowy Marta Puskarska

po rozpoznaniu w dniu 7 listopada 2017 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa M. S.

przeciwko Skarbowi Państwa - (...)

o zadośćuczynienie

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 28 października 2015 r., sygn. akt XXIV C 558/14

I. oddala apelację,

II. zasądza od M. S. na rzecz Skarbu Państwa - Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 2000 zł (dwa tysiące złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Zuzanna Adamczyk Marzanna Góral Beata Byszewska

Sygn. akt. I ACa 1369/16

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 12 maja 2014 r. M. S. wniósł o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – (...) kwoty 250.000 zł tytułem zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych oraz o zasądzenie od pozwanego na jego rzecz kosztów postępowania według norm przepisanych.

W uzasadnieniu powód wskazał, że naruszenie jego dóbr osobistych, w szczególności godności i dobrego imienia polegało na nieprzeprowadzeniu szczegółowego i wnikliwego postępowania wyjaśniającego przez działającego w ramach (...) (dalej jako: (...)) komórki kontrolne szeregu skarg dotyczących udzielenia przez jednostki penitencjarne prokuratorom nieprawdziwych informacji na temat powoda. Naruszenie dóbr osobistych powoda miało również polegać na niewyciągnięciu konsekwencji służbowych wobec funkcjonariuszy Zakładu Karnego nr(...) w Ł. oraz Areszty Śledczego w Ł. oraz uznaniu przez (...) skarg powoda za bezzasadne.

W odpowiedzi na pozew Skarb Państwa – (...) wniósł o odrzucenie pozwu, ewentualnie o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa.

Wyrokiem z dnia 28 października 2015 r. Sąd Okręgowy oddalił powództwo oraz odstąpił od obciążania powoda obowiązkiem zwrotu kosztów procesu na rzecz pozwanego.

Powyższy wyrok zapadł do dokonaniu przez Sąd Okręgowy następujących ustaleń faktycznych i rozważań prawnych:

M. S. od połowy lat 90 - tych jest osadzony w jednostkach penitencjarnych, w poszczególnych okresach czasu były to różne jednostki położone na terenie całego kraju. W czasie osadzenia powód składał szereg skarg na działalność funkcjonariuszy poszczególnych jednostek penitencjarnych m.in. do Rzecznika Praw Obywatelskich, Ministerstwa Sprawiedliwości, O. w Ł. oraz (...). W okresie od 14 lipca 2010 r. do 12 sierpnia 2010 r. powód przebywał w Zakładzie Karnym nr (...) w Ł.. W okresie od czerwca 2011 r. do lipca 2011 r. powód był osadzony w Areszcie Śledczym w Ł..

W trakcie pobytów w jednostkach penitencjarnych powód wielokrotnie poddawany był badaniom psychologicznym i psychiatrycznym, przebywał również w 2010 r. na przymusowej obserwacji na oddziale psychiatrycznym szpitala więziennego w ZK Nr (...) w Ł.. W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono m.in., że powód wymaga wzmoczonych działań penitencjarno – ochronnych, specjalistycznych oddziaływań tj. odbywania kary w systemie terapeutycznym z uwagi na rozpoznane przez psychiatrę przewlekłe zaburzenia urojeniowe i osobowość dysocjalną. Z treści notatki służbowej wychowawcy z ZK Nr (...) w Ł. wynika iż do 2011 r. wobec powoda występowało ponad 150 razy z wnioskiem o wymierzenie kary dyscyplinarnej a w ponad 100 przypadkach dotyczyło to wulgarnego zachowania wobec funkcjonariuszy SW i personelu medycznego, trzykrotnie konieczne było zastosowanie przymusy bezpośredniego.

Powód złożył zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa przez funkcjonariuszy Zakładu Karnego nr (...) w Ł.. Sprawę zarejestrowano pod sygn. akt 1 Ds. 1400/10. Powód złożył również zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa przez funkcjonariuszy Aresztu Śledczego w Ł.. Sprawę zarejestrowano pod sygn. akt 2 Ds. 1761/11.

Prokuratura Rejonowa Łódź-Górna w sprawie o sygn. akt 1 Ds. 1400/10 w rozmowach z funkcjonariuszami ZK nr (...) w Ł. ustaliła, że powód przebywał w szpitalu więziennym przy ZK na oddziale chirurgii, a lekarz z oddziału chirurgii potwierdził, że M. S. przebywał na oddziale chirurgii, jako pacjent oddziału psychiatrycznego. Z kolei wychowawca z ZK nr (...) w Ł. określił powoda jako więźnia często połykającego różne przedmioty i w związku z tym bywającego na oddziale chirurgii.

Prokuratur Prokuratury Rejonowej Ł. w sprawie o sygn. akt 2 Ds. 1761/11 zwrócił się do Aresztu Śledczego w Ł. o udzielenie informacji dotyczącej osadzonego M. S. s. A.. W odpowiedzi na pismo zastępcy dyrektora Aresztu Śledczego w Ł. wskazał m.in., że osadzony nie jest objęty szczególnym nadzorem, był natomiast objęty wzmocnionymi oddziaływaniami penitencjarno-ochronnymi z uwagi na możliwość wystąpienia autoagresji.

W dniu 3 stycznia 2011 r. powód skierował do Ministerstwa Sprawiedliwości skargę, w której zarzucił m.in., że dział ewidencji i lekarz oddziału ZK nr (...) w Ł. oszukali Prokuraturę Apelacyjną w Ł. podając, że powód przebywał na oddziale chirurgii, natomiast wychowawca ZK nr (...) w Ł. poinformował policjanta, iż pamięta go jako więźnia często połykającego przedmioty i bywającego w związku z tym na oddziale chirurgii. Ministerstwo przekazało skargę do (...), który poinformował powoda, że skarga została przekazana do Dyrektora Okręgowego Służb Więziennej w Ł..

Pismem z dnia 16 maja 2011 r. Zastępca Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Ł. uznał skargę powoda za bezzasadną. W piśmie wskazano, że nie doszło do pobicia powoda ani do innych niedozwolonych działań funkcjonariuszy. W treści decyzji podano również, że wskazany w skardze lekarz psychiatra nie kwestionował prawdziwości lub rzetelności zapisów w aktach osobowych i książce zdrowia powoda.

Pismem z dnia 29 czerwca 2011 r. skierowanym do Ministerstwa Sprawiedliwości, a następnie przekazanym do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej powód złożył skargę na pismo Zastępcy Dyrektora Okręgowy Służby Więziennej w Ł. stanowiące odpowiedź na jego skargę. Skarga dotyczyła udzielenia prokuraturze przez funkcjonariuszy ZK nr (...) w Ł. nieprawdziwych zdaniami powoda informacji (przebywania na oddziale chirurgii, polykanie różnych przedmiotów przez powoda). Pismem z dnia 1 września 2011 r. (...) (Biuro Prawne) uznał skargę powoda za bezzasadną.

Pismem z dnia 14 maja 2012 r. skierowanym do Rzecznika Praw Obywatelskich, a następnie przekazanym do Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Ł. powód złożył skargę zarzucając m.in., że funkcjonariusze AŚ w Ł. podawali nieprawdziwe informacje na temat jego osoby (polykanie przedmiotów, pobyt na oddziale chirurgii, skłonność do autoagresji). Pismem z dnia 6 sierpnia 2012 r. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w Ł. skargę pozostawił bez rozpoznania, z uwagi na oparcie skargi na tych samych podstawach faktycznych jak uprzednia.

Pismem z dnia 19 listopada 2012 r. skierowanym do Ministerstwa Sprawiedliwości, a ostatecznie przekazanym do okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Ł. powód złożył skargę zarzucając m.in., że funkcjonariusze AŚ w Ł. podawali nieprawdziwe informacje na temat jego osoby (polykanie przedmiotów, pobyt na oddziale chirurgii, skłonność do autoagresji). Pismem z dnia 28 stycznia 2013 r. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w Ł. skargę pozostawił bez rozpoznania, z uwagi na oparcie skargi na tych samych podstawach faktycznych jak uprzednia.

W dniu 13 czerwca 2013 r. powód wniósł kolejną skargę, podnosząc tożsame zarzuty. Ponadto w skardze wskazał, że funkcjonariusze AŚ w Ł. udzielili Prokuraturze Rejonowej w Ł. nieprawdziwych informacji o jego osobie m.in. w postaci stwierdzenia autoagresji u powoda. Pismem z dnia 26 lipca 2013 r. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w Ł. skargę pozostawił bez rozpoznania, z uwagi na oparcie skargi na tych samych podstawach faktycznych jak uprzednia.

Pismem z dnia 22 listopada 2013 r. (...) w odpowiedzi na skargę matki powoda E. S. m.in. w zakresie udzielenia nieprawych informacji, uznał skargę za bezzasadną.

Wszystkie wyżej wymienione postępowania skargowe zostały rozstrzygnięte w oparciu o analizę materiałów wyjaśniających, w tym notatek służbowych i wyjaśnień funkcjonariuszy jednostek penitencjarnych.

W sprawie o sygn. akt II C 998/10 Sąd Okręgowy w Łodzi oddalił powództwo M. S. o zasądzenie od Skarbu Państwa- Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Ł. zadośćuczynienia w kwocie 1.000.000 zł, oddalił powództwo M. S. o zasądzenie od Skarbu Państwa- Dyrektora Zakładu Karnego nr (...) w Ł. zadośćuczynienia w kwocie 500.000 zł, oddalił powództwo M. S. o zasądzenie od Skarbu Państwa - Aresztu Śledczego w Ł. zadośćuczynienia w kwocie 500.000 zł. Wyrokiem z dnia 20 grudnia 2012 r. Sąd Apelacyjny w Łodzi oddalił apelację powoda. W uzasadnieniu pozwu przeciwko Skarbowi Państwa - Aresztowi Śledczemu w Ł. powód wskazał, że jego roszczenie jest związane z m.in. poświadczeniem nieprawdy w jego aktach osobowych. Natomiast uzasadniając powództwo przeciwko Skarbowi Państwa – Okręgowemu Inspektoratowi Służby Więziennej w Ł. powód podniósł, że jego roszczenie wynika z naruszenia dóbr osobistych przez funkcjonariuszy SW polegającej na braku załatwienia skarg kierowanych przez powoda i jego matkę w związku z nieodpowiednim jego traktowaniem w ZK w P. i stosowaniem wobec niego nadzoru szczególnego. Podał, że funkcjonariusze SW fałszowali dotyczącą go dokumentację poświadczając nieprawdę w postępowaniu skargowym i uznając skargi za bezzasadne. Z kolei w uzasadnieniu powództwa przeciwko Skarbowi Państwa – ZK nr (...) w Ł. powód podniósł, że jego roszczenie wynika z naruszenia dóbr osobistych przez funkcjonariuszy SW polegające m.in. na poświadczeniu nieprawdy w dotyczącej go dokumentacji.

Sąd Okręgowy wskazał, że powód wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa - (...) zadośćuczynienia w kwocie 250.000 zł podnosząc, że zostały naruszone jego dobra osobiste w postaci dobrego imienia i godności poprzez nieprzeprowadzenie szczegółowego i wnikliwego postępowania wyjaśniającego przez (...) i działającego w jego ramach komórki kontrolne (Biuro Kontroli i Inspekcji, Biuro Ochrony i Spraw Obronnych oraz Biuro Penitencjarne) szeregu skarg dotyczących udzielenia przez jednostki penitencjarne prokuratorom nieprawdziwych informacji na temat powoda, niewyciągnięcie konsekwencji służbowych wobec funkcjonariuszy Zakładu Karnego nr (...) w Ł. oraz Aresztu

Śledczego w Ł. oraz uznanie przez pozwanego skarg powoda za bezzasadne. Podkreślenia wymaga, że powód swoje roszczenie wiązał jedynie z działaniami konkretnej jednostki organizacyjnej jaką jest (...).

W pierwszej kolejności Sąd Okręgowy wskazał, że brak podstaw do przyjęcia, że pozew podlegał odrzuceniu. Odwołując się do przepisów oraz orzecznictwa Sąd ten podkreślił, że z powagą rzeczy osądzonej mamy do czynienia, gdy spełnione są łącznie trzy przesłanki: tożsamość stron, tożsamość roszczenia (przedmiotu i podstawy sporu), brak nowych okoliczności faktycznych.

W ocenie Sądu Okręgowego w obu sprawach, tj. toczącej się przed tutejszym Sądem oraz przed Sądem Okręgowym w Łodzi w sprawie o sygn. akt II C 998/10 zachodzi tożsamość stron. Bezspornym jest bowiem, że pomiędzy powodem, a pozwanym Skarbem Państwa – (...) toczyło się już i zostało prawomocnie zakończone postępowanie dotyczące zapłaty zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych. Wprawdzie w sprawie o sygn. akt II C 998/10 stroną pozwaną był Skarb Państwa- Dyrektorem Zakładu Karnego nr (...)w Ł., Dyrektorem Aresztu Śledczego w Ł. i Dyrektorem Okręgowy Służby Więziennej w Ł., zaś w niniejszej sprawie pozwany jest Skarb Państwa - (...), jednakże zmiana statio fisci Skarbu Państwa nie implikuje zmiany strony postępowania. Materialnoprawna konstrukcja jednolitości Skarbu Państwa, jako osoby prawnej, wywiera w sferze przepisów proceduralnych ten skutek, że określenie w pozwie jednostki organizacyjnej Państwa (statio fisci) nie wpływa na oznaczenie osoby pozwanego, którym zawsze pozostaje Skarb Państwa. Jednakże analiza podstaw i okoliczności faktycznych wskazanych przez powoda w obydwu sprawach wskazuje, że w niniejszej sprawie jak i w sprawie przed Sądem Okręgowym w Łodzi o sygn. akt II C 998/10 nie zachodzi tożsamość podstaw faktycznych roszczenia o zadośćuczynienie. W niniejszej sprawie bowiem powód łączy swoje roszczenie z konkretnymi zachowanymi (...) (nieprzeprowadzenie szczegółowego i wnikliwego postępowania wyjaśniającego przez (...) i działające w jego ramach komórki kontrolne szeregu skarg dotyczących udzielenia przez jednostki penitencjarne prokuratorom nieprawdziwych informacji na temat powoda, niewyciągnięcie konsekwencji służbowych wobec funkcjonariuszy Zakładu Karnego nr (...) w Ł. oraz Aresztu Śledczego w Ł. przez (...) oraz uznaniu przez (...) skarg powoda za bezzasadne). Natomiast powództwo w sprawie o sygn. akt II C 998/10 dotyczyło skarg rozpatrywanych nie przez (...), ale Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Ł. czyli innej jednostki organizacyjnej, która podejmowała inne czynności w zakresie rozpoznania skarg powoda niż czynności (...). Ponadto podstawą powództwa w sprawie o sygn. akt II C 998/10 były skargi dotyczące ZK w P., a nie ZK nr (...) w Ł. i AŚ w Ł.. W niniejszym postępowaniu powód zaś nie wywodził swoich roszczeń z tytułu naruszenia dóbr osobistych poprzez podanie nieprawdziwych informacji przez funkcjonariuszy SW, a jedynie poprzez rozpatrywanie przez (...) skarg na działania tych funkcjonariuszy.

Za nieuzasadniony, Sąd Okręgowy uznał zarzut przedawnienia roszczenia zgłoszony przez pozwanego, bowiem przypisując pozwanemu naruszenie jego dobrego imienia i godności powód zarzucił pozwanemu dopuszczenie się czynów niedozwolonych, dla których to roszczeń zgodnie z art. 442¹ § 1 k.c. termin przedawnienia wynosi trzy lata. W sprawie niniejszej dziesięcioletni termin przedawnienia nie ma zastosowania. Wniesienie pozwu przez powoda nastąpiło w dniu 12 maja 2014 r. Podniesienie zarzutu przedawnienia przez pozwanego skutkowało koniecznością oddalenia powództwa za okres przekraczający trzy lata przed dniem wniesienia powództwa tj. do dnia 11 maja 2011 r. włącznie. Jednakże w niniejszej sprawie, w której powód wiązał naruszenie jego dóbr osobistych z rozpatrywaniem jego skarg przedawnienie nie nastąpiło, gdyż pierwsza skarga powoda w zakresie kierowanych pod adresem funkcjonariuszy ZK nr (...) w Ł. i AŚ w Ł. zarzutów została rozpatrzona w dniu 16 maja 2011 r., tj. jeszcze przed upływem terminu przedawnienia, zaś rozpatrzenie skarg przez (...) miało miejsce jeszcze później.

Odnosząc się do twierdzeń pozwu, Sąd Okręgowy wskazał odwołując się do art. 23 k.c., że dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach, a także wskazał na przewidziane prawem sposoby ochrony niemajątkowej i majątkowej, określone w art. 24 § 1 k.c. i 448 k.c. Jednocześnie Sąd Okręgowy podkreślił, że art. 24 § 1 k.c. rozkłada ciężar dowodu w ten sposób, że na powoda nakłada obowiązek udowodnienia, że pozwany naruszył jego dobra osobiste. Przepis formułuje również domniemanie

prawne bezprawności naruszenia dóbr osobistych. Z treści przytoczonego przepisu wynika jednoznacznie, że w procesie o ochronę dóbr osobistych i naprawienie krzywdy, na powódzie spoczywa ciężar wykazania, że doszło do naruszenia jego dóbr osobistych wskutek działania bądź zaniechania pozwanego. Zaistnienie bezprawności działania pozwanego Sąd rozważa dopiero w wypadku udowodnienia przez stronę powodową, że doszło do naruszenia jej konkretnych dóbr osobistych, tj. dopiero wówczas, gdy strona powodowa udowodniła fakty przemawiające za zasadnością powództwa. Dokonując oceny czy nastąpiło naruszenie wskazanego dobra osobistego powoda należy zastosować kryteria obiektywne, uwzględniające odczucia ogółu i powszechnie przyjmowane normy postępowania. Przy dokonywaniu oceny istotna jest obiektywna reakcja opinii publicznej (por. wyrok Sądu Najwyższego z 26 października 2001 r. z uzasadnieniem, V CKN 195/01, LEX nr 53107).

Sąd Okręgowy wskazał, że cześć człowieka obejmuje dwa aspekty: dobre imię (cześć zewnętrzna) i godność (cześć wewnętrzna). Naruszenie godności polega z reguły na ublżeniu komuś lub obraźliwym zachowaniu wobec niego. Godność stanowi bowiem przekonanie człowieka o własnej wartości i oczekiwaniu szacunku ze strony innych ludzi. Naruszenie zaś dobrego imienia polega na pomówieniu o takie postępowanie lub właściwości, które mogą poniżyć tę osobę w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju prowadzonej działalności. Ponadto Sąd Okręgowy podkreślił, że dokonując oceny czy zostały naruszone dobra osobiste powoda, ograniczył się do badania zachowania (...), któremu powód postawił określone zarzuty i z działań tej jednostki wywodzi swojego roszczenia. Wtórne znaczenia miały zaś okoliczności dotyczące ewentualnej nieprawdliwości twierdzeń przekazanych do prokuratury przez funkcjonariuszy ZK nr(...) w Ł. i AŚ w Ł. na temat powoda.

Zdaniem Sądu Okręgowego sposób prowadzenia postępowań skargowych, uznanie skarg powoda za bezzasadne oraz niewyciągnięcie konsekwencji służbowych wobec funkcjonariuszy Służby Więziennej przez (...) nie mogą zostać uznane za naruszenie dóbr osobistych powoda, w tym godności i dobrego imienia. Prawo do rozpoznania skarg w trybie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i próśb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. Nr 151, poz. 1647) w tym prawo do otrzymania odpowiedniej treści rozstrzygnięcia, nie stanowi osobnego dobra osobistego osób uczestniczących w takich postępowaniach. Sposób prowadzenia wyżej wymienionego nie podlega ocenie pod kątem jego wnikliwości i sprawności czy prawidłowości rozstrzygnięć w sprawie o ochronę dóbr osobistych. Powód zgodnie z art. 7 k.k.w. może zaskarżyć do sądu decyzję organu wymienionego w art. 2 pkt 3-6 i 10, tj. m.in. dyrektora okręgowego i Dyrektor Generalny Służby Więziennej, z powodu jej niezgodności z prawem. Przez „decyzję”, zgodnie z art. 7 § 1 k.k.w., należy rozumieć każdy akt prawny o charakterze indywidualnym i konkretnym, rozstrzygający sprawę w całości lub w części albo w inny sposób kończący sprawę. Jego forma prawna (i nazwa) nie ma znaczenia (zob. m.in. Z. Hołda (w:) Z. Hołda, K. Postulski, Kodeks karny wykonawczy..., s. 82, T. Kalisz, Skarga na decyzje organów wykonawczych. Tryb skargowy z art. 7 k.k.w., NKPK 2001, t. 7, s. 154). Decyzją jest zatem rozstrzygnięcie ww. organów w postępowaniu skargowym uregulowanym w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. Kontrola rozstrzygnięcia organów służby więziennej podlega zatem ocenie sądu penitencjarnego a nie sądu w postępowaniu cywilnym.

W ocenie Sądu Okręgowego, powód, na którym spoczął ciężar wykazania okoliczności, z których wywodzi skutki prawne nie sprostał temu obowiązkowi. Powód nie wykazał bowiem, że postępowania skargowe prowadzone przez (...) nie były przeprowadzone szczegółowo i wnikliwie. W myśl § 8 ust. 2 ww. rozporządzenia rozpoznanie skargi może wymagać zebrania dowodów, informacji lub przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego oraz zbadania akt. Rozporządzenie to nie precyzuje poziomu wnikliwości i szczegółowości rozpatrywania skarg. Z przedstawionych akt skargowych wynika, że zarówno Dyrektor Okręgowej Służby Więziennej Ł., na którego skargi do (...) składał powód, jak i Dyrektor Generalny Służby Więziennej wydali swoje decyzje po uprzednim przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego i zebraniu dowodów. Wyniki czynności prowadzonych w celu zbadania zasadności skargi dotyczącej działalności jednostek penitencjarnych były opisane w sprawozdaniach. Powód nie wskazał zaś na czym miałyby polegać uchybienia ww. jednostek i jakie jego zdaniem czynności winien podjąć pozwany by zadośćuczynić obowiązkowi wnikliwego i szczegółowego prowadzenia postępowania. Sąd nie dopatrywał się zaś żadnych uchybień proceduralnych w kwestionowanych postępowaniach skargowych. Inną kwestią jest treść rozstrzygnięć

(...) i ich ocena pod względem prawidłowości. W sytuacji, gdy rozstrzygnięcie skargi jest negatywne dla powoda, a jednocześnie zostało oparte na zgromadzonym w sprawie materiale dowodowym, nie można mówić o naruszeniu godności stanowiącej część wewnętrzną, przekonanie o własnej wartości osoby inicjującej taką skargę. Ewentualny brak odniesienia się (...) do wszystkich kwestii wskazanych w rozpatrywanych skargach również nie świadczy o naruszeniu godności powoda. Ocena naruszenia dóbr osobistych poprzez określone działanie wymaga zastosowanie kryteriów obiektywnych, nie może zaś ograniczać się do subiektywnego przekonania, że określone działanie organów państwowych wymierzone jest przeciwko godności tych osób (w tym zakresie Sąd Okręgowy odwołał się do licznych judykatów). Z okoliczności sprawy, w tym rodzaju i częstotliwości czynności podejmowanych przez organy (...), nie wynika, aby powód miał podstawy do subiektywnego odczuwania, że działanie tej jednostki było wymierzone na osłabienie w skarżącym poczucia własnej wartości. Niniejsze postępowanie nie ma zaś na celu kontroli prawidłowości rozstrzygnięć organów służby więziennej.

Tym bardziej nie można uznać, że prowadzenie postępowania skargowego i jego wyniki naruszyły dobre imię powoda. Na żadnym etapie tych postępowań organy (...) nie sformułowały pod adresem powoda żadnych zarzutów, które mogłyby go poniżyć w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju prowadzonej działalności. Organ pozwanego rozpatrywał bowiem skargi powoda m.in. w zakresie zarzucenia funkcjonariuszom ZK nr (...) w Ł. i AŚ w Ł. podania nieprawdziwych informacji o powodzie, zatem ewentualnie działania tych podmiotów mogłyby zostać poddane ocenie naruszenia dobrego imienia czy godności powoda, jednakże roszczenia wobec nich nie były przedmiotem niniejszego postępowania, zaś rozpoznawał je Sąd Okręgowy w Łodzi w prawomocnie zakończonych sprawie o sygn. akt II C 998/10.

Analiza pozwu, pism procesowych powoda oraz jego zeznań złożonych na rozprawie wskazuje, że powód upatruje naruszenia swoich dóbr osobistych w działaniach pozwanego, który zdaniem powoda, wydając rozstrzygnięcia stwierdzające niezasadność skarg powoda na działania funkcjonariuszy podających nieprawdnie informacje o powodzie, legitymizuje tym samym nieprawdziwe informacje. Taka konstrukcja w sprawie o ochronę dóbr osobistych jest niedopuszczalna, bowiem de facto przepisuje pozwanemu (...) działania innych jednostek, na które powód wnosił skargi. Pozwany bowiem w tak skonstruowanej przez powoda podstawie faktycznej nie odpowiada za działania funkcjonariuszy ZK nr (...) w Ł. i AŚ w Ł. (powód nie wiąże swojego roszczenia z nieprawdziwymi informacjami przekazywanymi do prokuratury przez funkcjonariuszy SW). Przyjęcie powyższej konstrukcji oznaczałoby zaakceptowanie zapatrywania, że sąd w postępowaniu cywilnym oddalając powództwo w sprawie o ochronę dóbr osobistych, w której strona powodowa zarzuca stronie pozwanej naruszenie dobrego imienia poprzez podanie nieprawdziwych informacji, naruszałby każdorazowo dobra osobiste powoda. Negatywne rozstrzygnięcie przez odpowiedni organ penitencjarny skargi skazanego, który zarzuca funkcjonariuszom jednostek penitencjarnych podawanie o skazanym nieprawdziwych i naruszających jego dobra osobiste informacji nie stanowi w opinii społecznej znajdującej wyraz w poglądach ludzi rozsądnie i uczciwie myślących, negatywnych uczuć i ocen, a tym samym nie narusza dóbr osobistych skazanego. Rozpowszechnianie tych informacji nie stanowi bowiem działania tych organów. (...) rozpatrując skargę powoda na działania innych jednostek penitencjarnych czy funkcjonariuszy Służby Więziennej rozstrzyga jedynie merytorycznie o jej zasadności ewentualnie niezasadności i nie wydaje żadnej opinii o skazanym. Powód decydując się bowiem na skorzystanie z środka prawnego w postaci skargi musi się liczyć z ewentualnym uznaniem jej za bezzasadną. Jednakże takie rozstrzygnięcie nie oznacza, że zachowanie organu rozpoznającego skargę jest tożsame z zachowaniem funkcjonariuszy służby więziennej podającymi na temat powoda nieprawdziwe zdaniem powoda informacje.

W ocenie Sądu Okręgowego brak jest podstaw do uznania, że niewyciągnięcie konsekwencji służbowych wobec funkcjonariuszy służby więziennej narusza dobre imię i godność powoda. Ewentualne zaniechanie pozwanego w tym zakresie nie miało żadnego znaczenia w sferze dóbr osobistych powoda. W opinii przeciętnego rozsądnego i uczciwego odbiorcy niewyciągnięcie konsekwencji służbowych wobec funkcjonariusza SW, który podaje nieprawdnie informacje na temat danej osoby nie powoduje negatywnych odczuć wobec tej osoby.

Wobec powyższego, Sąd Okręgowy uznał, że nie doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda. Prowadzenie zatem dalszych rozważań – co do zakresu naruszeń, ich ewentualnej bezprawności czy środków przysługującej ochrony

prawnej - stało się bezprzedmiotowe. Jedyne na marginesie wystarczy wskazać, że działania pozwanego nie nosiły znamion bezprawności. Rozpatrywanie skarg przez organy (...) miało swoje podstawy w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i próśb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych, zaś Sąd nie dopatrywał się żadnych uchybień w tym zakresie.

Sąd Okręgowy uznał za zasadne nieobciążanie przegrywającego sprawę powoda kosztami procesu. Stosownie do art. 102 k.p.c. w przypadkach szczególnie uzasadnionych Sąd może nie obciążać strony przegrywającej kosztami procesu. Przepis nie precyzuje bliżej pojęcia „wypadków szczególnych”, pozostawiając rozwiązanie tego zagadnienia praktyce sądowej. Brak jakichkolwiek ograniczeń wyliczonych choćby przykładowo wskazuje na intencję ustawodawcy szerokiego pojmowania zakresu tego terminu (tak postanowienie SN z 28 czerwca 1966 roku, I CR 372/65). Za nieobciążaniem przegrywającego powoda kosztami procesu przemawiała nie tylko jego trudna sytuacja materialna (został w części, ponad 100 zł zwolniony od kosztów sądowych), lecz także swoisty charakter sprawy.

Apelację od tego wyroku złożył powód, który zaskarżył wyrok w części oddalającej powództwo, wnosząc o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i zasądzenie dochodzonej pozwem kwoty zadośćuczynienia na rzecz powoda ewentualnie o zwrot sprawy do ponownego rozpatrzenia przez Sąd Okręgowy w Warszawie.

Powód wskazał, że zaskarżony wyrok jest oczywiście bezzasadny i bezprawny oraz zarzucił zaskarżonemu wyrokowi obrazę prawa materialnego poprzez;

- błędny wywód Sądu co do istoty sprawy;

- odmowę ustanowienia powodowi pełnomocnika z urzędu, pomimo, że powoda nie stać na pełnomocnika z wyboru, a karę pozbawienia wolności odbywa w systemie terapeutycznym dla skazanych upośledzonych umysłowo oraz chorych i zaburzonych psychicznie, w sytuacji, gdy pozwany jest automatycznie reprezentowany przez profesjonalnych pełnomocników, co czyni go silniejszą stroną procesu;

- niedoprowadzenie powoda na rozprawę, co uniemożliwiło powodowi udział w rozprawie, co przy braku pełnomocnika znacznie ograniczyło powodowi dowiedzenie zasadności powództwa.

Pozwany wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie od powoda na rzecz Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powoda była niezasadna, podniesione w niej zarzuty nie zasługiwały na uwzględnienie.

Sąd Okręgowy dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych, których skarżący nie podważa w apelacji. Ustalenia te Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne, zatem nie zachodzi potrzeba ich ponownego przytaczania (tak Sąd Najwyższy w wyroku z 23 lipca 2015 r., I CSK 654/14). Ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego stanowią zatem podstawę rozważań Sądu Apelacyjnego, który podziela także ocenę prawną tego Sądu.

Prawidłowo bowiem w okolicznościach niniejszej sprawy Sąd Okręgowy uznał, że nie doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda w sposób opisywany w pozwie poprzez działania pozwanego. Przy takiej ocenie, nie było już podstaw do dalszych szerokich wywodów odnośnie bezprawności, tym niemniej słusznie również wskazał Sąd Okręgowy, niejako na marginesie swych rozważań, że działania pozwanego nie były w tej sprawie bezprawne.

W związku z powyższym wbrew twierdzeniom powoda zawartym w apelacji, Sąd Okręgowy, nie tylko rozpoznał istotę sprawy, ale także uczynił to w sposób niezwykle szczegółowy, wnikliwy i prawidłowy. Podnoszone w uzasadnieniu apelacji przez powoda argumenty odnośnie nie udzielenia mu wyczerpujących odpowiedzi na jego skargi, co zdaniem powoda było wymierzone w osłabienie u powoda poczucia własnej wartości, stanowią powielenie stanowiska powoda prezentowanego w postępowaniu przed Sądem Okręgowym. Do tych zarzutów Sąd pierwszej instancji odniósł się zaskarżonym wyrokowi, a ocena tego Sądu była prawidłowa. Nawet silne przekonanie powoda o nierozpoznananiu

jego skarg w odpowiedni sposób, a jak się wydaje powód byłby zadowolony jedynie w sytuacji uwzględnienia jego skarg przez pozwanego, nie daje podstaw do udzielenia powodowi ochrony w niniejszym procesie w sposób przez powoda oczekiwany. Nie można też podzielić stanowiska powoda, że rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego powoduje bezkarność pozwanego. Takie stanowisko powoda wynika, jak się wydaje z niezrozumienia istoty procesu o ochronę dóbr osobistych, którego celem jest odwrócenie krzywdy wyrządzonej poszukującemu ochrony, a nie ukaranie domniemanego sprawcy naruszenia. Jednak dla udzielenia ochrony majątkowej, bowiem tylko takiej domagał się powód, konieczne jest przede wszystkim wykazanie, że doszło w ogóle do naruszenia dóbr osobistych. W tej sprawie, zważywszy na podawaną podstawę faktyczną powództwa przez powoda oraz poczynione ustalenia faktyczne w oparciu o zaofiarowane przez obie strony dowody, w tym dowód z zeznań powoda, Sąd Okręgowy słusznie uznał, że powód nie udowodnił, aby pozwany swymi działaniami naruszył jego dobra osobiste. Jak zatem wskazano już wyżej istota sprawy została rozpoznana.

Dal skuteczności apelacji bez znaczenia pozostają wywody powoda związane z przekazaniem skarg powoda skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich i Ministerstwa Sprawiedliwości do pozwanego celem załatwienia, które również, w ocenie powoda nie zostały odpowiednio wnikliwie rozpatrzone, bowiem takich elementów stanu faktycznego powód nie podnosił przed Sądem pierwszej instancji, zatem aktualnie nie mogą być one przedmiotem rozpoznania przez sąd odwoławczy. Powoływanie się na nowe okoliczności, uprzednio nie przedstawianych na poparcie podnoszonych twierdzeń, stanowi zmianę podstawy faktycznej powództwa, a w konsekwencji rozszerzenie powództwa, co jest niedopuszczalne w postępowaniu apelacyjnym.

Odnosząc się do pozostałych zarzutów zawartych w apelacji powoda wskazać należy, że istotniejszym z podniesionych przez powoda zarzutów był zarzut związany z nieprzydzieleniem powodowi pełnomocnika z urzędu, bowiem w niektórych przypadkach może to prowadzić do nieważności postępowania, którą sąd odwoławczy bierze pod uwagę z urzędu (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Należy podkreślić, że samo złożenie przez stronę wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego nie obliguje sądu do jego uwzględnienia, chyba że udział w sprawie profesjonalnego pełnomocnika procesowego jest potrzebny (art. 117 § 4 k.p.c.). Sytuacja taka może zachodzić wtedy, gdy nieporadność strony prowadzi do tego, że przy faktycznym lub prawnym skomplikowaniu sprawy nie jest ona w stanie wykorzystać prawnych możliwości prawidłowego jej prowadzenia. Nie potrafi w zrozumiały i poprawny sposób przedstawić swojego stanowiska procesowego oraz nie ma podstawowej orientacji w regułach rządzących procesem cywilnym, w związku z czym nie można zasadnie oczekiwać, iż pouczenia sądu udzielane w trybie art. 5 k.p.c. będą wystarczające dla zapewnienia tej stronie odpowiedniej wiedzy o możliwych i celowych czynnościach procesowych (tak też Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 6 grudnia 2012, IV CZ 125/12, Lex 1288735). Z taką sytuacją nie mamy do czynienia w rozpoznawanej sprawie. Powód sformułował żądanie pozwu, dodatkowo składał pisma i wnioski. Nadto powód przedstawił wyczerpująco twierdzenia składające się na podstawę faktyczną powództwa, zgłaszał wnioski dowodowe adekwatne do zgłoszonego żądania, złożył wniosek o sporządzenie i doręczenie pisemnego uzasadnienia wyroku oraz wniósł apelację. Nie można zatem przyjąć, że nieporadność uniemożliwiła powodowi prawidłowe prowadzenie sprawy. Okoliczność, że powód jest pozbawiony wolności nie uzasadnia przyznania powodowi pełnomocnika z urzędu. Nadto nieustanowienie pełnomocnika z urzędu powodowi, przy jednoczesnym reprezentowaniu pozwanego przez radcę Prokuratury Rzeczypospolitej Polskiej nie przemawia za przyjęciem tezy powoda, że stawia to pozwanego w sytuacji uprzywilejowanej. Podobnie, gdy chodzi o sposób odbywania kary przez powoda. Jak wskazano wyżej nieustanowienie pełnomocnika z urzędu może być zasadnym zarzutem, ale tylko w sytuacji, gdyby brak pełnomocnika, zważywszy na sposób prowadzenia sprawy przez tę stronę dawał podstawy do uznania, że strona z uwagi na osobiste przyniosy, stan zdrowia czy wiek była nieporadna w takim stopniu, że nie była w stanie samodzielnie prowadzić procesu. Natomiast powód, co wynika z pism powoda i jego zeznań nie jest osobą nieporadną, zatem przywołane przez powoda argumenty nie zasługiwały na uwzględnienie.

Podobnie, gdy chodzi o doprowadzenie powoda na rozprawę, również ten zarzut nie był uzasadniony. Fakt nie uwzględnienia wniosku powoda o ustanowienie mu pełnomocnika z urzędu, nawet dla osoby pozbawionej wolności (jak w niniejszej sprawie), nie obligował Sądu Okręgowego do doprowadzania powoda na rozprawę. Udział w rozprawie jest tylko prawem strony (art. 211 k.p.c.). Obecność stron na rozprawie ma więc charakter

fakultatywny. Prawo do obrony nie ma charakteru bezwzględny w tym znaczeniu, że zawsze, niezależnie od okoliczności rozpoznawanej sprawy, gwarantuje stronie prawo osobistego uczestnictwa w toczącym się postępowaniu. Osoba odbywająca karę pozbawienia wolności w warunkach zamkniętego zakładu karnego może skutecznie żądać sprowadzenia jej na rozprawę tylko wówczas, gdy sąd uzna za konieczny jej osobisty udział w rozprawie, co ma miejsce zwłaszcza wtedy, gdy pozostały niewyjaśnione okoliczności, które może wyjaśnić dowód z przesłuchania stron. W sprawie niniejszej Sąd Okręgowy dopuścił dowód z przesłuchania powoda. Dowód ten został przeprowadzony przez sąd wezwany w P. dnia 9 lipca 2015 r. Jak wynika z protokołu zeznań powoda, miał on możliwość swobodnej wypowiedzi, co więcej uprzednio powód otrzymał protokół (transkrypcję) z zeznaniami świadków, zatem mógł się również do tych dowodów ustosunkować. W takiej sytuacji nie można uznać, aby nieustanowienie powodowi pełnomocnika z urzędu oraz niedoprowadzenie powoda na rozprawę, gdzie byli przesłuchiwanymi świadkowie, spowodowało niemożność udowodnienia przez powoda zasadności roszczenia. Nadto w ocenie Sądu Apelacyjnego nie pozbawiło to powoda prawa do obrony swych praw.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny oddalił apelację powoda na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 102 k.p.c. W okolicznościach tej sprawy, zdaniem Sądu Apelacyjnego należało obciążyć powoda, pomimo przegrania w postępowaniu apelacyjnym w całości, jedynie częściowo obowiązkiem poniesienia kosztów. Możliwość odstąpienia od zasady odpowiedzialności za wynik procesu, którą ustawodawca przewidział wprowadzając art. 102 k.p.c., jest bowiem suwerennym uprawnieniem jurysdykcyjnym sądu. Wobec powyższego, zarówno w orzecznictwie, jak i w literaturze podkreśla się szczególnie, dyskrejonalny charakter instytucji nieobciążania strony przegranej kosztami postępowania. Wyeksponować bowiem należy, że decyzja sądu kwalifikująca określone okoliczności sprawy jako ów szczególnie uzasadniony przypadek, o którym mowa w art. 102 k.p.c., oparta jest na swobodnym uznaniu, kształtowanym własnym przekonaniem oraz poczuciem sprawiedliwości odnotowywanymi przez sąd w danej sprawie. W ocenie Sądu Apelacyjnego w tej sprawie za okoliczności, które umożliwiały zastosowanie dobrodziejstwa art. 102 k.p.c. należało uznać odbywanie przez powoda kary pozbawienia wolności, jego trudną sytuację materialną wynikającą z oświadczenia majątkowego znajdującego się w aktach oraz silne subiektywne przekonanie powoda o zasadności roszczenia, które wynika z pism powoda składanych w toku całego postępowania. Powyższe uzasadniało obciążenie powoda kosztami jedynie w części, tj., w kwocie 2000 zł. Powód winien ponieść na rzecz pozwanego koszty w kwocie 10800 zł., co w wyżej wspomnianych okolicznościach jawi się jako nieuzasadnione.

Zuzanna Adamczyk Marzanna Góral Beata Byszewska